سەرکەوتنی رووتی زمان دەرکەوتن لە پێناو دەرکەوتن.. عەبدولموتەلیب عەبدوڵڵا

بە چاوێکی پڕ لە بیرکردنەوە و هەست، چاوێك کە (زمان) وەك بوونەوەرێکی چالاك تەماشا دەکات، بوونەوەرێك کە پرۆسیسەی پرسیارەکانی بوون و خەیاڵەکانی داهێنان و ئاگری بەرهەمهێنانەوە و نووسین خۆش دەکات، سەرکەوتنی رووتی زمان دەنووسم. کەواتە بیرکردنەوە و پرسیاری ئەو نووسین و خوێندنەوە و بەرهەمهێنانەوەیە لە پێگەی دال یان مەدلولدا کورت نابێتەوە، بە مانایەکی دیکە کتێبی (سەرکەوتنی ئایین)ی (ژاك لاکان- وەرگێڕانی بۆ زمانی عەرەبی: محمد الحاج سالم- چاپی 2023) کتێبێکە روو لە دەرەوەیە! واتە زمانی نووسین لای لاکان زمانێکی باو نییە، زمانێکی نامۆیە، دەرگا لە غەریبەکان، فەرهەنگەکان، گەڕانەوەکان، حیکایەتەکان والا دەکات.

ژاك لاکان لەو کتێبەدا هۆی سەرکەوتنی ئایین بە سەرنەکەوتنی شیکردنەوەی دەروونی دەگەڕێنێتەوە. پێیوایە هەر لە سەرەتاوە ئایین بە دەوری مانادا دەخولێتەوە، ئایین مانا بەو شتانە دەدات، کە رۆژێ لە رۆژان شتی سرووشتی بوون. ئەوەش لە ئاییندا نیعمەتی خوایە. بەڵام شیکردنەوەی دەروونی بۆ هەمیشە (سروشت/ ناسروشت- خودا/مرۆڤ) لێکجیا دەکاتەوە و مرۆڤایەتی دابەش دەکات. رووداوی ئەو دابەشبوونە مرۆڤ بۆ هەمیشە بێ مانا فرۆیدییەکە و شیکردنەوەی دەروونی بە نوقسانی دەهێڵێتەوە، هەر بەو مانایەش (زیگمۆند فرۆید) پێیوایە مرۆڤ ئاژەڵێکی سیمپتۆمدارە (سیمپتۆم نەخۆشی نییە، نیشانەی نەخۆشییە) سیمپتۆم زەقبوونەوەی تێرنەبوونەکە لە ناو دەروونیدا. بێگومان نەقسی فرۆیدی لای لاکان بە (درز) ناو دەبرێت، کەچی لای دۆلۆز ئەو چاڵ و درزە دەکەوێتە نێوان سەیرورە و جێگیربوون، یان گەڕانی بەردەوام و داهێنانی بەردەوام. کەواتە شیکردنەوەی دەروونی خستنەڕووی نەخۆشییە. ئەوە بەشێکە لە نیگەرانییەکانی ژیاری، کە فرۆید لە کتێبی (نیگەرانییەکانی ژیاری) قسەی لەبارەوە دەکات.

رەنگە شیکردنەوەی دەروونی بە کاری ئایین هەڵبسێ. بەڵام بۆچی دەڵێن شیکەرەوەی دەروونی لە بارێکدایە کە ناتوانێ بەرگری لە ئایین بکات؟ لاکان بە وەڵامی ئەو پرسیارە جیاوازی لەنێوان

(فەرکردن) و (حوکمکردن) دەخاتە روو، پێیوایە ئەوەی دەبێتە جێی نیگەرانی چەمکی (فەرکردن)ە، واتە لە مانای فەرکردندا مرەق دووچاری نیگەرانی دەبێتەوە، کەواتە وێناکردنەکانی مرەق، یان مرەق کێیە و ماهیەتی مرەق چییە… هەموو ئەوانە کێشەن. بەڵام (حوکمکردن) نیگەرانی ناسناکات، حوکمکردن تەواو جیاوازە، بە ئەندازەی ئیمان! لە شیکردنەوەی دەروونیدا ئەگەرچی هەرگیز نە حوکم دەوەستێ و نە فەرکردن… بەڵام ئایین لەسەر حوکمکردن وەستاوە! لە ئاییندا پرسیارکردن سنووری ئیمان تێناپەڕێنێ، شیکردنەوەی دەروونی سەر بە پرس و فەرکردنە.
ئەو کتێبە روو لە دەرەوەیە، لەو قسەوە دەمەوێ بڵێم ئەو کتێبە کورت نابێتەوە بە کە ئاماژە یان تێگەیشنێکی ئاڕاستەکراو و دیاریکراو… بەڵکو خۆی لە خوێندنەوەی خوێنەرە جیاوازەکانیدا بەرهەمدەهێنێتەوە. لەو کتێبەدا ژاك لاكان دەڵێت: تاکە شتە کە دەکرێ لە دیدی شیکردنەوەی دەروونیدا، لە خۆیدا بە گوناح دابنرێ، وازهێنانە لە ئارەزووەکانی خۆت. بەو مانایەش گەڕانەوەی لاکان بۆ فرۆید گەڕانەوە نییە، بۆ گوتەکانی بەڵکو گەڕانەوەیە بۆ نیازەکانی، بۆ شۆڕشی فرۆیدی و بەرهەمهێنانەوەی جیاوازییەکان.

واقیع و رووتی

دەشێ سروشت و ناسروشت، مرەق و خودا… لە رێگای دەستەواژەی ئەگەر رووتی نەبوایە مرەق چۆن دەیزانی پۆشاک چییە، شیبکەینەوە. هەروەها دەتوانین بە رەنگێگی دیکە ئەو پرسیارە بنووسینەوە و بڵێین ئەگەر ئایین نەبوایە، مرەق چۆن دەیزانی شیکردنەوەی دەروونی چییە؟
لەو خوێندنەوە و شیکردنەوەیەدا قسە لە چەمکی زانین و نەزانین ناکەم، هەڵبەتە ئەو کتێبە روو لە دەرەوەیە، دووبارە دەگەڕێمەوە بۆ ئەوەی بڵێم رەنگە شیکردنەوەی دەروونی بە کاری ئایین هەڵبسێ، بەڵام ناتوانێ بەرگری لە ئایین بکات. کەواتە ئەو ململانێیە دەکەوێتە نێوان ئایین و شیکردنەوەی دەروونی، واقیع و ناواقیع، رووتی و پۆشاک…
شیکردنەوەی دەروونی بوونی ئایین ڕەتدەکاتەوە. رووتیش لە ڕێگای پۆشینەوە بوونی (نیعمەتی خوایی) ڕەتدەکاتەوە. بەو مانایەش شێوەی نەگەتیفی رووتی (ئایین)ی لە (شیکردنەوەی دەروونی) و پۆشاکەوە مانا وەردەگرێ. کەواتە ئەگەر دەرککردن بە رووتی لە وەردەرنانی ئادەمەوە بێ لە بەهەشت، ئەوە رووتی لە گوناهەوەیە. بۆیە داپۆشینی رووتی، واتە دوورکەوتنەوە لە گوناح، واتە داپۆشینی گوناح.
بەمجۆرەش ناتوانین بگەینە بوونە هەرە پوخت و ریشەییەکەی مرەق تەنها لەو ماوە کەمە نەبێ، کە لە فیردەوس بووە! وەك چۆن لە

واقیعدا شیکردنەوەی دەروونی ناتوانێ ئەو نیشانە، نەقسە، یان چاڵ و درزە… چارە بکات، تەنها لە رێگای داهێنانی بەردەوامەوە نەبێ.
کەواتە بە مانا ئایینییەکە کاتێ مر□ق ف□□دراوەتە نێو واقیع، ئیتر مر□ق ب□ گوناهەوە لکاوە. لە واقیعدا ئەسڵی مر□ق پیسە، گوناهبارە، نوقسانە، چاڵە… هەر بەو مانایەش کۆی پرسیارەکان لەوەدا کورت دەکەینەوە و دەڵێین: ئەگەر پۆشاک (نیعمەت) نەبێ مر□ق نازانێ نوقسانی چییە؟ بە مانایەکی دیکە دەشێ دەستەواژەی شیکردنەوەی دەروونی دەستەواژەیەکی ئایینی بێ، دژ بە ئایین.
هەڵسانەوە لە گوناح، واقیع… دووبارە بە دەستهێنانەوەی ئازادییە. بەڵام مر□ق ل□ دروستکردنییەوە ئازاد نەبووە، دەیەوێ ئازادی بەدەستبهێنێ. بەدەستهێنانی ئازادی لە ئاییندا گەڕانەوەیە بۆ ئەسڵ! وەدەستهێنانی ئازادی لە واقیعدا داهێنانی بەردەوامی داهێنانە… (ئیتر کە پەناگا نامێنێ، کە پەیوەستبوون نامێنێ ئازار، برسێتی، مردن…. دەستپێدەکات).

من فرۆیدم، من زمانم

نەقسی فرۆیدی وەك لە شیکردنەوەی دەروونی و بە تایبەتی لاکان وەسفی دەکات، چارەکردنە بە زمان، قسەکردن، ئەوەش شیکردنەوەی بونیادی گوتارە لە ناوەوەدا، گوتار ئەو هێزەیە، کە وادەکات دیاردەیەک، یان تێکستێک مانایەکی تایبەت بە دەستەوە بدات، هەستێکی تایبەتی جێبهێلێت. کەواتە گوتاری شیکردنەوەی دەروونی چارەی دەروونی لە رێگای زمانەوە دەکات، یان ئەو چارەکردنە بە زمان نەبێ، بە هیچ شتی دی مەیسەر نابێت، زمان سەرچاوەی بوون و داهێنانی بەردەوامی مرۆڤە، بەو مانایەش زمان ناوەندیاری بەیەکگەیشتنی دنیای ناوەوەی مر□ق و دنیای دەرەوەیە. لە دیدی لاکاندا زمان بەیەکگەیشتنی (پێداویستی) و (ئارەزووە)ە، وەك کرداری ئ□وگۆڕی بەرژەوەندی نێوان رەمزی و واقیعی و خەیاڵی تەماشای دەکرێ، (واتە دەستبردن بۆ پێداویستی ژیان و تێرکردنی ئارەزووەکان و بەدیهێنانی خەون و خەیاڵەکان…)
بەڵام لە رێگای واقیعەوە، هیچ کاتێ لە ئارەزووەکانی نەخۆش تێناگەین تەنها لە رێگای زمانی قسەکردنەوە نەبێ، یان گوتنەوە نەبێ، کە ئارەزووەکان دەگۆڕێ بۆ پێکهاتەی مانای زمانەوانی و وشەکان زیاد لە مانایەک هەڵدەگرن و دەبنە دەنگدانەوەی حاڵەتەکانی نەست و بە تایبەتی لە خەونەکاندا بە دەردەکەون، یان لە لادان و خلیسکانی زماندا… هەڵبەتە وەک دیارە لاکان بۆ شیکردنەوەکانی لەبری چەمکی نەستی فرۆیدی، زمان بە کار دەهێنێ. لەسەر ئەو بنەمایە دەڵێ: نەست لە زمان رسکاوە.

من لێرە بۆ بەکارھێنانی دەستەواژەی من فرۆیدم، من زمانم. سوودم لە کۆی بۆچوونەکانی لاکان وەرگرتووە، ئەگەرچی دەستەواژەی من ئەفلاتوونم، من حەقیقەتم، یان وەک لویسی شانزە و دەوڵەت، کە دەیگوت من دەوڵەتم… بیر دەخاتەوە. لەوێشەوە دەمەوێ بۆ شیکردنەوەی نێوان (نێر و مێ) بڵێم لە هەموو ئەوانەدا حەقیقەت نێرینەیە. نێرینە وەک (ڤالووس) کە لای وایە مێیینە وەک (سەتح، روو-کار) دژ بە حەقیقەتە. مێینە، ڤالووسی نییە، کەواتی خەسیووە.
هەڵبەتە دوای هەنگاونان بەرەو ئایین بۆ نموونە (لە مەسیحیەتدا) حەقیقەت دوورتر دەکەوێتەوە، ئیتر (فەیلەسوف) چیتر جیهانی حەقیقەت نانوێنێتەوە، پیاوی ئایینی ئەو کارە بە بەڵێن دەکات، ئەوەش ئایدیایەکی زیاتر دڵرفێن و فریوودەرە! لێرەوەیە (فریدریك نیتشە) دەڵێ ئایدیای حەقیقەت دەبێ بە مەسیحی، دەبێ بە ئافرەت، چونکە ئافرەت، ژن بەڵێنێکە بە پیاوان دەدرێ… ئەگەر لە واقیعدا ژن و پیاو گوناح نەکەن، یان گوناح بکەن و تۆبە بکەن، ئەوە لە دواییدا ئایین بەڵێنی بەیەکگەیشتنی هەتا هەتاییان پێدەدا. هەر بەو مانایەیە نیتشە دەڵێ، کە ئایین دێ، چێژ لەناو دەچێ، شادی دوادەخرێ! کەواتی لە ئایینیدا گوێڕایەڵی مرۆڤ (پیاو و ژن) بۆ (حوکم)ەکانی ئایین دواین فۆڕمی کاملی ئەخلاق و مێژووی فەزیلەتە.
بەڵام نیتشە، گوێڕایەلی، گوناهباری، پاڕانەوە، زەلیلی هەموو ئەوانە بە ئەخلاقی کۆیلە دەزانێت. بەو مانایەش ئایین پەلاماری رەگی ژیان دەدا. شیکردنەوەی دەروونی زمان بە (فێرکردن) و چارە دەزانێ.
بە کورتی بەکارھێنانی میکانیزمی چارەکردن بە زمان لە نەستی نەخۆشەوە سەرچاوەی گرتووە. واتی لە رێگای میکانیزمی قسەکردن کار لەسەر بونیادی گوتاری نەخۆش دەکات و مەدلولە خەفەکراوەکانی کەشف دەکات. لە دیدی لاکان زمان لە جێی چەپێنراوەکانی فرۆیدە، لێرەوە لاکان لە شیکردنەوەی بونیادی نەستی فرۆیدەوە بەرەو زمان و دال و مەدلول و پاشان کۆکردنەوەی دال و مەدلول لە تێگەیشتنی ئەویدیکەدا هەنگاو دەنێت، وەک ئەوەی گوتارێک بێ، یان دەرکەوتنی زمانی کارای پاڵنەرەکانی نەستی نەخۆش بێت. وەک ئەوەی گوتار پەیوەستێکی کۆمەڵایەتی لە نێوان کارا کۆمەلایەتییەکان دیاری بکات، جا لەبەر ئەوەی زمان دەبێتە بنەمای کەشفکردنی حاڵەتە دەروونییەکان، یان وەک لاکان دەڵێ لەبەر ئەوەی زمان لە نەست رسکاوە، کەواتی مرۆڤ جگە لەوەی کە دەتوانێ بە وەزیفەیەکی رەمزی هەڵسێ، کە زمان بەرجەستەی دەکات، شتێکی دیکەی لە توانادا نییە، هەر لە رێگای ئەو وەزیفەیەشەوە دەتوانین لە مرۆڤ بگەین.
بەو گوزارەیەی کە زمان وەک تەفسیرکردنی رەفتاری مرۆڤ دەبینێ، بە تەفسیرکردنی زۆربەی گوتەکانی فرۆید لە بارەی غەریزەی سێکسییەوە،

دەگەینە ئەوەی کە زمان ئاوێنەی نەستە. کەواتە تیۆری شیکردنەوەی دەروونی هەر تەنها چەپێنراوەکان کەشف ناکات، بەڵکو راڤەی رەهەندەکانی زمان و حەقیقەتی ناوەوەی واقیعی مرۆق کەشف دەکات. شیکردنەوەی دەروونی هەر چارەی مرۆق لە پێناو خۆش گوزەرانی و سەرکەوتنی نەخۆش بەسەر سەمپتۆم لە کۆمەڵگاو لەسەر ئاستی کەسی ناکات، بەڵکو وای لێدەکات بتوانێ رووبەرووی ئارەزووەکانی و دەوروبەری ببێتەوە.

حەقیقەتی رەها، حەقیقەتی رووپۆشکراو

نەریتی بیرکردنەوەی ئەفلاتوونی بنەڕەتێکی میتافیزیکی هەیە، بیرکردنەوەی نوێ و بە تایبەتی نیتشە لە نەریتێکی جیاوازەوەیە. نیتشە بنەماو فەهمی بیرکردنەوەکەی تەواو غەریبە و قاچی لەسەر زەمینەکەی ئەفلاتوون نییە. بۆ نموونە کە دەڵێ ژن سەتحیە، لە نەریتی ئەفلاتوونی وشەی (سەتح) نێگەتیف دەکەوێتەوە و دژە ژن دەوەستێ، بەڵام لای نیتشە هەرگیز چەمکی سەتح نێگەتیف و دژە ژن نییە، بەڵکو خاڵی گەشانەوەی ئافرەتە. لای نیتشە ناتەبایی جەوهەر و رووکەش هەڵدەوەشێتەوە و جۆرە پەیوەندییەکی نوێ لەنێوان حەقیقەتی رەها و حەقیقەتی رووپۆشدا دادەمەزرێنێ، کە خۆی لە رووکار (سەتح)دا دەبینێتەوە، چەمکی (روو-کار) کارایی رووە بە نەخشاندنی زەڵوەنەی حەقیقەت لەسەر خۆی. لێرەوە سەتح پەردەی حەقیقەتە، حەقیقەتیش چاڵێکی بەشە، کە بەو پەردەیە، وەک پێیەک داپۆشراوە. پەردەی ونبووی واقیعی قووڵ و حەقیقی نیتشە، دوورە لە رەنگدانەوەی ئاوەژووی واقیعێکی قووڵ و حەقیقی ئەفلاتوونیزم. پەردەی واقیع هیچ پەیوەندییەکی بە حەقیقەت و حەقیقەتی رەهاوە نەماوە، واتە ئەوەی نیشانیدەداتەوە ئایدیای ئەفلاتوونی نییە، لە پشت ئەوەی نیشانیدەداتەوە هیچ ئایدیا و ئایکۆن و وێنەیەك بوونی نییە، تەنها زەڵوەنەیە، زەڵوەنەی پەتی خۆیەتی، لەو بیابانە هیچ شتێ بەرهەمنایەتەوە، جگە لە بیابان نەبێت، ئەوەی دەمێنێتەوە تەنها نیشانەکانن، نە هیچ شتێ دووبارە دەکەنەوە و نە هیچ شتێ بەرهەم دەهێننەوە، کاڵا ئاماژە نییە، بە پێویستی، تەنانەت بە بەهای ئاڵوگۆڕیش، داتا هیچ حەقیقەتێ روونناکاتەوە.

بە جۆرێ لە جۆرەکان دەشێ هەموو ئەوانەی لەسەرەوە قسەی لێکرا، لە هەستکردن بە گوناحدا خۆی راڤە بکاتەوە، هەڵبەتە ئەسڵی هەستکردن بە گوناح بۆ ئایین دەگەڕێتەوە، بەڵام فرۆید وەک (کارل گۆستاف یۆنگ) ئایینی نییە! لای فرۆید هەستکردن بە گوناح دەکەوێتە نەستەوە، هیچ کەس بە شێوەیەکی فەردی لێی بەرپرسیار نییە. ئەو تاوانە لە ناخی مرۆڤدا چەسپاوە، کە ئارەزوو وەک پێوانەی زمانی

گوتراو بە. (گوناحی چەسپاو لە ناخی مرۆڤ و لە نەستی مرۆڤدا، گوناحەکی زمانییە). بەیە ناتوانین نکۆڵی لە نەست بکەین، وەك چۆن ناتوانین نکۆڵی لە زمان بکەین. چونکە ئەگەر ئێمەش نکۆڵی بکەین، (ئارەزوو- ئەو) نکۆڵی ناکات. لە پێکهاتەی مرۆڤدا (ئەو) بەشدارە لە ئارەزووو. وەك چۆن زمان لە نەست رسکاوە. لای فرۆید لبیدۆ، ئارەزووی سێکسی، لەپرسراوی نەقسی مرۆڤە و لەوەوە مرۆڤ گرژی دەماری هەڵگرتووە و ئەو نەخۆشییە عوسابییە دەست بەسەر مرۆڤی شارستانیدا دەگرێ، ئیتر لەڕێوە چارەیەک پێشنیار دەکات، ئەویش چۆنێتی هەڵکردنی خودە لەگەڵ نیگەرانییەکانی، هەموو ئەوانەش دەشێ پەیوەندییەکی شەواو بە یان پارێزراو.

راسپاردەیەکی ئینجیلی هەیە دەڵێ (هاوسێیەکەت وەک خۆت خۆش بوێ) فرۆید لە کەی ئەو راسپاردەیە جەخت لە راناوی لکاوی (ت) دەکاتەوە، پێیوایە ئەوە قەوارەی راناوی لکاوی (ت)ە، کە خۆی بە خۆشەویستی ئەویدیکە دیاری دەکات، بەو مانایەش خۆشەویستی خود لای ئەو جێگای گەورەی هەیە، پێیوایە هەموو کەسێ دوای ئەوەی هێزی وێنەی خۆی دەرک دەکات و بە دوایدا دەچێ، ناوی ئەو هێزە دەنێ هێزی نەرگسییەت. بەڵام لاکان بە میتۆدی (رەمزی و خەیاڵی و واقیعی) ئەو دەزێ و راناوی (ت) روونتر دەکاتەوە و دەڵێ بێگومان من خۆم خۆش دەوێ، واتە من پەیوەستم بە جەستەی خۆم لە رێگای هێزێکی جیاکاری ناوەوە، ئەویش هێزی دەروونییە، واتە ئیرۆس (ئیرۆس- خواوەندی خۆشەویستییە لە یۆنان و لەپرسراوە بەرانبەر هەستی خۆشەویستی لە دەروونی مرۆڤ، لە بەرانبەر ئیرۆسیش خواوەندی مردن هەیە کە ناتانۆسە، فرۆید پێیوایە هەموو رەفتاری مرۆڤ ئاوێتەبوون و ململانێی نێوان ئەو دوو خواوەندەیە) کەوا دەکات جەستە زیندووەکان لە زۆربوون، بە هۆی (ئەویدیکە) نزیک ببنەوە، ئەوەش پێی دەگوترێت وزەی سێکسی یان لبیدۆ، بەڵام ئەوەی پەیوەستە بە هەوەسی عەقڵی جەستە نییە، بەڵکو ئەو وێنەیەیە، کە لە رێی جەستەوە فەرمان دەکات، ئەو وێنە جوان و بە هێزەم خۆشدەوێ وەک چۆن خۆم خۆش دەوێ، کەواتە بنەمای خۆشەویستی (بە پێتی بچووک- وەك لاکان دەڵێ لەبەر ئەوەی قوتابییەکانم زاراوەی ئەویدیکەی بچووک بەکار دەهێنن)، چەمکی ئەویدیکە- ئەویترە. کەواتە من ئەوەم خۆشدەوێ کە لە من دەچێ.

دەرکەوتن لە پێناو دەرکەوتن

بێگومان هوشیاری تەواکەری ژیانە، پێشکەوتن رەچکەی دنیای هۆشیاری دیاری دەکات. هەموو ئەوەش کاریگەری بەسەر گۆشەی تاک و تێگەیشتنی رەفتارەوە هەیە، کەواتە بە گشتی تێگەیشتنی رەفتار دەکەوێتە سەر

هەشیاری و پێشکەوتن و هەموو ئەوانەش بە شێوەیەکی تاکانە ژیانی مرۆڤ دەگۆڕێ، تا ئەوەی دەگاتە پووچیش. ئەوەی فرۆید لە بارەی نەستەوە دیاری کردووە، بە نزیکی هەموو بوارەکانی گەشەی تاك و پێشکەوتن و رۆشنبیری دەگرێتەوە. هەندێجار هەموو ئەوانە دەبنە تەگەرە بە بەجێهێنانی ئارەزووەکانی تاک و دەبنە هۆی ئەوەی تاک ئارەزووەکانی پشتگوێ بخات و بیشارێتەوە. ئەوەش وەک فرۆید بۆی چووە دەبێتە هۆی نەخۆشییە عوسابییەکان. بە دیوەکەی دیکە ئەوە حەقیقەتی ئارەزووەکانە، واتە واقیعە.

کەواتە ئارەزوو هەر تەنها شتێکی سادە نییە، وەك چۆن یەکلاکەرەوەش نییە، بەڵکو بەرهەمی فۆرمەلەکردنێکی ئاڵۆزە و پڕە لە مانا و دەلالەت، نە درێژکراوەیە و نە گەڕانەوەیە بۆ سرووشتی خۆی و نە وێناکردنێکی ئایەنی مەعریفەیە و نە دووبارەکردنەوەیەکی مەجازییە… ئارەزوو وەک لای فرۆید دەرکەوتووە، بابەتێکی نەوەیە بە بیرلێکردنەوەی ئەخلاقی. لەسەر ئەو بنەمایە لاکان دەڵێ: بەڕاستی فرۆید بە ئەخلاق بە وەفا بوو. ئەمە دەزانین کە فرۆید کابرایەکی ماددی تەواو بوو، بۆیە چارەی دەسەڵاتی ئەخلاق و رەوشتی بە رێگای کلاسیکیانەی کردووە، ئەویش گەڕانەوەیە بۆ سوودگەرایی. بۆ ئەوەی سوودگەرا بیت، پێویستە بە زەربە، کۆمەڵگا بگەڕێیتەوە. گەڕانەوە بۆ کۆمەڵگا بە مانا فرۆیدییەکە لە رێگای چێژبردن بە یاسای هەوەس پیادە دەبێت، واتە پەیوەندی خود بە بوون بە هۆی زەربوونەوە.

کەواتە کە باسی ئایینی حەقیقی دەکرێ (ئایینی حەقیقی لای لاکان ئایینی رۆمانییە. قسە لە یەك ئایین دەکات، ئەویش مەسیحییەتە) دەبێ وەك شیزۆفرینیای راستی وەسف بکرێ. بەو مانایە ئایا دوورکەوتنەوەی مرۆڤ لە واقیع، رەتکردنەوەی شیزۆفرینیایی کەییە؟ ئەمڕۆ چیدی کێشەی واقیع کێشەی ئایین و کێشەی نەقسی شیکردنەوەی دەروونی نییە، بەڵکو کێشەی زەربوون و زەرەتیی واقیع خۆیەتی، لەوە زۆرتر کە واقیع بتوانێ هەڵیگرێ؟ ئەو بیرکردنەوەیە ئەمڕۆ (گی ئەرنست دیبوور)ی شانۆنووس بەرەو ئەوە دەبات بڵێ: واقیع، واقیعی گۆڕیووە بە نمایش. هەر شتە نەیەتە نێو نمایش وەک نەبوو وایە. یان (ژان بۆدریار) قسە لە زێدە واقیعی دەکات، کە هیچ کەلێنێکی بۆ رەخنە نەهێشتۆتەوە. زێدە واقیعی دۆخێکی زێرینەیە، دۆخێکی کۆمەڵگایە، کە ئاگایی بە بوونی خۆی بووە بە هەستکردنێکی نمایشکارانە، ئیگۆی واقیع و گوتاری رەخنەی شۆرشگێرانە هاوتا لەگەڵ گوتاری دەسەڵات گەشە دەکەن. فرۆید لە بارەی واقیع سەرسام دەوەستێ، چونکە دواجار فرۆید دەبینێ رقلێبوونەوە وەک سێبەری خۆشەویستی هەنگاو دەنێت، واتە رقلێبوونەوە بە خۆشەویستی نامۆ نییە و هەتا دێ لە خۆشەویستی نزیك دەبێتەوە.

کەواتە کێشەی پەیوەندی مر□قایەتی دوایی نایەت، چونکە واقیع هەم
دەرچەیە و هەم دوژمنکارانە و پڕە لە نیگەرانی، واقیع سیمایەکی
جیاکار و جیاوازی هەیە، کە قابیلی بیرلێکردنەوە، یان لەسەرووی
خەیاڵی مرۆییەوەیە. لێرەوە لاکان پێیوایە ئەوەی پێیدەڵێن واقیعی
حەقیقی، ئێمە ناتوانین پێی بگەین، ئەوەی بە تەواوی واقیعی
حەقیقییە نادیارە، یان ب□ تەواوی لێیجیابووینەتەوە، بۆ؟ چونکە بە
جەوهەری نەگەیشتووین، وەك چۆن نەمانتوانیوە بیسەلمێنین، هەرگیز
نەگەیشتووینەتە جەوهەری پەیوەندی نێوان بوونەوەرە قسەکەرەکانی
وەك نێر و مێ! ئەمڕۆ ئێمە خۆمان لە سەرسامییەکی گەورەدا
دەبینینەوە. ئەوەی پێیدەڵێن بوونی بەشەری هەرگیز دەرفەتی
سەرکەوتنی لەبەر دەمدا نییە. لاکان دەڵێ لێرەوە فرۆید لەسەر حەق
بوو کە سێکسوالێتی هێنایە ئاراوە، بەڵام هەمیشە سێکسوالێتی بە
نسبەت بوونەوەری مرۆیی نائومێدی دەنوێنێ.
بە کورتی ئەوەی لە کتێبی (سەرکەوتنی ئایین) و تیۆرەکانی لاکان
دەرك دەکرێ ئەوەیە، کە مر□ق بنەمایەکی بیۆلۆژی یا فسیۆلۆژی نییە،
بەڵکو بنەمایەکی زمانەوانی هەیە. پێشتریش یۆحەننای مەحمەدانی
گوتویەتی (سەرەتا وشە هەبوو) بەڵام لاکان دەڵێ، بۆ ئەو
دەستواژەیەی یۆحەننا من یەك شتم زیاد کردووە، ئەویش ئەوەیە
ل□ پێش سەرەتا چ هەبووە؟ ئەو پرسیارە تەگەرە دەخاتە پێش تێگەیشتنی
(سەرەتا وشە هەبوو)ی ئینجیلی یۆحەنناوە، چونکە ل□ پێش ئەویش شتێکی
دیکەش هەبوو، کە پێیان دەگوت (سفر تەکوین) ئەویش بێگومان لە وشە
پێکهاتبوو. خەڵك ئەو دوو شتەی کۆکردەوە و گوتی وشە کاری خوایە.
خوا دنیای لە وشە دروستکردووە. ئەوەش بەڕاستی کارێکی سەیرە.
دواجار لەو کتێبەدا لاکان دەڵێ من نانووسم هەتا خەڵك تێبگەن، من
دەنووسم بۆ ئەوەی خەڵك بخوێنێتەوە، ئەو دوو شتەش وەك یەك نین.
راستە خەڵکانێکی زۆر هیچ لە نووسینەکانم ناگەن، بەڵام دەکەونە
ژێر کاریگەری نووسینەکانم. دواجار ل□ بارەی شیکردنەوەی
دەروونییەوە دەڵێ: شیکردنەوەی دەروونی هیچ کلیلێکی بۆ ئایندە بە
دەستەوە نییە. ئەوەی هەیە چرکەساتێکی جیاکارە لە بەدەستهێنانی
گوتاری خودی قسەکەر! چەمکی (خودی قسەکەر) بە مانا لاکانییەکە
واتای ئەو خودە دەگەیەنێت، کە دال دەخاتە بەرانبەر دال، واتە
زمان بەرهەمدەهێنێ. بەو مانایەش خودی قسەکەر گوزارشت لە نەست
دەکات.

هەولێر 30/10/2024